

نگاه انتقادی به وضعیت پرورش گوسفند در ایران

مهندس محمد جواد طه‌وری
مدیرعامل شرکت تدکا

۲- رقابت غذایی گوسفند و بز با سایر دام‌ها که با توجه به پایین بودن ضریب تبدیل گوسفند و بز نسبت به گاو و مرغ، در صورت عدم استفاده از مراتع، پرورش گوسفند گرانتر از گاو و مرغ می‌باشد.

* البته لزوم برخورداری جوامع عشایری از شرایط مطلوب‌تر برای زندگی، اسکان تدریجی آنها را الزامی کرده است ولی حتی در صورت اجرای برنامه‌های اسکان عشایر، قبل از هر چیز ایجاد یک شغل پایدار با درآمد مطمئن و مکفی بایستی مد نظر قرار گیرد که طبعاً پرورش گوسفند و بز می‌تواند در صدر مشاغل مورد نظر باشد.

پایین بودن سود خالص پرورش گوسفند باعث شده که مشکلات ذیل به گوسفندداری و گوسفندداران تحمیل شود:

- ۱- پایین آمدن شأن اجتماعی حرفه گوسفندداری
- ۲- رویگردانی نسل جوان و تحصیل کرده از این حرفه به دلیل مشکل ذکر شده قبلی
- ۳- کم شدن امکان تحول و نوسازی

۴- کاهش تمایل سرمایه داران به سرمایه‌گذاری در این بخش در نتیجه یک چرخش معیوب بین درآمد کم و عوامل چهارگانه فوق ایجاد می‌شود که دائماً همدیگر را تشدید می‌کنند. کلیات این مسایل باعث شده که طی چند سال اخیر شاهد افت تدریجی کمی و کیفی در محصولات و تولیدات گوسفند باشیم.

دلیل پایین بودن درآمد گوسفندداری در ایران

سیستم گوسفندداری ایرانی در اصل کوچ رو(عشایری) و متکی بر تغذیه از مراتع می‌باشد. چنین شیوه‌ای با توجه به طی مسافت‌های طولانی(تا بیش از ۱۰۰۰ کیلومتر هم گزارش شده است) در طی سالیان دراز باعث ایجاد نژادهای گوسفند و بز بسیار مقاوم و قوی در ایران شده است که نسبت به تغییر شرایط محیط از سرد کوهستانی تا گرم کویری، تشنگی و گرسنگی و راهپیمایی طولانی و انواع بیماری‌ها و... مقاوم هستند ولی در عوض متأسفانه از توان تولیدی خوبی برخوردار نیستند. از طرف دیگر چون سیستم رویش مراتع بیلاقی و قشلاقی به صورت سالیانه می‌باشد پس گردش عملیاتی و تولیدی گله‌ها نیز به صورت یکساله تنظیم شده است به طوری که زایش و شیردهی که مهم‌ترین تولیدات گله

از دیرباز پرورش گوسفند و بز به عنوان یکی از مهم‌ترین مشاغل بشری جهت ارتزاق، استفاده از پوست و پشم جهت لباس و ساخت چادر و... شناخته شده است. با توجه به پیشرفت و بالا رفتن دانش بشری و تولید محصولات جانبی دیگر که به نحوی با گوسفند در ارتباط می‌باشند از قبیل صنایع آرایشی و بهداشتی، دارو و مکمل‌های غذایی دامی، تولید تجهیزات جانبی و پرورشی و... اهمیت این حرفه به طور چشمگیری افزایش یافته است، به نحوی که مطابق آمار سال ۱۳۸۶ در ایران حدود ۱,۴۰۰,۰۰۰ نفر به صورت مستقیم با این رشته در ارتباط می‌باشند. اهمیت این موضوع زمانی نمایان می‌شود که بدانیم حدوداً ۸۰ میلیون رأس گوسفند و بز در ایران وجود دارد که با احتساب ۱ میلیون ریال متوسط قیمت هر رأس دام زنده مبلغی معادل ۸۰ هزار میلیارد ریال سرمایه ثابت این بخش و تقریباً همین مبلغ سرمایه در گردش (تغذیه، بهداشت، محل نگهداری و...) می‌باشد که مجموعاً مبلغی معادل ۱۶۰ هزار میلیارد ریال می‌شود. ولی آیا این مقدار سرمایه ثابت و در گردش بازدهی قابل قبول برای شاغلین اصلی این حرفه مهم و حیاتی دارد یا خیر. در این مقاله سعی شده به مشکلات کلی پرورش گوسفند و بز در ایران پرداخته شود.

جنبه‌های مهم پرورش گوسفند عبارتند از:

- ۱- اشتغال‌زایی
- ۲- بازار مصرف وسیع و علاقه عموم مردم به گوشت گوسفند و دیگر مواد پروتئینی گوسفندی
- ۳- پشم مناسب جهت قالی‌بافی
- ۴- اهمیت وجود عشایر در مناطق مرزی و حفاظت از کیان سرزمین و وابستگی عشایر به گوسفند به عنوان تنها سرمایه زندگی
- ۵- تولیدات جانبی بسیار وسیع

مضرات پرورش گوسفند

دو مورد وجود دارد که به عنوان مضرات پرورش گوسفند و بز مطرح می‌گردد:

- ۱- چرای بی‌رویه در مرتع به دلیل عدم منابع غذایی مناسب و یا عدم نظارت دقیق مسئولین

در حالی که عملاً می‌بایست هزینه مرتع و چراگاه هم در نظر گرفته شود.

۲- برای سهولت محاسبات، خوراک مورد استفاده برای همه دام‌ها (بالغ و نابالغ) بر مبنای مخلوطی از یونجه، کاه و جو در نظر گرفته شده است.

۳- هزینه بهداشت و دامپزشکی فقط بر اساس ۵۰ رأس میش محاسبه شده است؛ یعنی، هزینه کل گله که در مقطعی بیش از ۱۰۰ رأس در زمان زایش و پرورش بره‌ها می‌باشد (قبل از فروش بره‌ها) روی ۵۰ رأس میش سرشکن گردیده است.

۴- تلفات بره‌ها جزء هزینه منظور نگردیده است. در شماره بعد در این خصوص خدمت مخاطبین محترم راهکارهای پیشنهادی ارائه می‌گردد.

می‌باشد عمدتاً به صورت سالی یک‌بار اتفاق می‌افتد. از نظر فیزیولوژیک نیز گوسفندان ایرانی اکثراً تولید مثل فصلی دارند یعنی در فصل معینی از سال رفتار جنسی از خود بروز می‌دهند و جفت‌گیری و آبستنی میش‌ها در آن فصل اتفاق می‌افتد که در اکثر نژادها بیشترین

جفت‌گیری‌ها در پاییز و زایش‌ها در زمستان واقع می‌شوند. فصلی بودن زایش گوسفند و توان تولید مثلی پایین آنها باعث شده است درآمد کار تا حد زیادی کم شود. جداول ذیل که بر مبنای اطلاعات کلی گوسفندداری کشور می‌باشد بیانگر میانگین تقریبی درآمدها و هزینه‌های گوسفندداری در ایران است.

درخصوص جداول ۱ و ۲ نکات ذیل مورد توجه است:

۱- هزینه خوراک بر اساس ۴ ماه استفاده فقط از مرتع و چراگاه در نظر گرفته شده است که هزینه‌ای برای آن منظور نشده است

جدول ۱- هزینه سالیانه یک واحد گوسفندداری با ۵۰ رأس میش مولد و دام‌های همراه (قوچ، بره و شیشک نو ماده)

ردیف	شرح هزینه	مبلغ (ریال)
۱	تغذیه	۴۹,۰۰۰,۰۰۰
۲	بهداشت دامپزشکی (هر رأس ۳۰۰۰۰ ریال در سال)	۱,۵۰۰,۰۰۰
۳	پرسنلی (معادل تقریباً حداقل حقوق قانونی یک نفر در سال تقسیم بر ۲)	۲۰,۲۵۰,۰۰۰
۴	تلفات (معادل ۵٪ دام بالغ یعنی ۲,۵ رأس میش)	۵,۰۰۰,۰۰۰
۵	حمل و نقل، آب و برق و سوخت (معادل ۱۵۰۰۰۰ ریال در ماه)	۱,۸۰۰,۰۰۰
۶	هزینه استهلاک ساختمان‌ها و تجهیزات معادل ۱۰٪ قیمت یک طویله کاملاً ابتدایی (۱۰۰ متری به قیمت ۵/۱ میلیون تومان)	۱,۵۰۰,۰۰۰
۷	هزینه سرمایه‌گذاری خرید میش و قوچ معادل ۱۸٪ قیمت دام (استهلاک قیمت دام)	۱۹,۵۰۰,۰۰۰
جمع کل هزینه‌ها:		۹۸,۵۵۰,۰۰۰

توضیح: ۱- هزینه‌ها برای تغذیه دستی و مرتع (۴ ماه فقط مرتع) محاسبه شده اند

۲- وزن میش ۵۰، قوچ ۶۵، و شیشک ۴۰ کیلو گرم و وزن فروش بره‌ها نیز ۴۰ کیلو گرم محاسبه شده است

جدول ۲ - درآمد یک واحد ۵۰ رأس میش مولد

ردیف	نوع محصول	مقدار	قیمت واحد (ریال)	قیمت کل (ریال)
۱	شیر	۳۰۰۰ کیلو گرم	۱۱۰۰۰	۳۳,۰۰۰,۰۰۰
۲	بره	۴۰ بره هر بره ۴۰ کیلو گرم (هر کیلو گرم ۴۰۰۰۰ ریال)	۱,۶۰۰,۰۰۰	۶۴,۰۰۰,۰۰۰
۳	پشم	۱۲۰ کیلو گرم	۱۸۰۰۰	۲,۱۶۰,۰۰۰
۴	دام حذفی	۷ رأس	۱,۲۰۰,۰۰۰	۸,۴۰۰,۰۰۰
۵	کود	۴ کمپرسی	۱۵۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰
جمع کل در آمد				۱۰۸,۱۶۰,۰۰۰